

Europski sud za ljudska prava

Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Társaság a Szabadságjogokért protiv Mađarske* zaslužuje pozornost budući da predstavlja veliki korak Suda prema priznavanju prava na pristup informacijama kao ljudskog prava zaštićenog Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Sud nije nijednom dosad izričito zauzeo stajalište da je pravo na pristup informacijama koje posjeduju tijela javne vlasti zaštićeno čl. 10. Konvencije koji jamči slobodu izražavanja. Međutim, u obrazloženju ove presude Sud je istaknuo da je u nedavno vrijeme napredovao prema širem tumačenju pojma »sloboda primanja informacija« i, na taj način, prema priznavanju prava na pristup informacijama. Pored toga, važnost ove presude ogleđa se i u drugim obilježjima. U njoj je utvrđena obveza države ne sprječavati protok informacija potrebnih za javnu diskusiju o pitanjima od javnog značenja. Naime, Sud smatra da prepreke koje javna vlast stvara kako bi spriječila pristup informacijama od javnog interesa mogu obeshrabriti i odvratiti one koji rade u medijima ili srodnim područjima od obavljanja svoje djelatnosti. To bi moglo imati kao posljedicu da mediji više ne bi bili u mogućnosti igrati vitalnu ulogu »javnih čuvara«. U vezi s tim, značenje te presude leži i u tome što je Sud proširio tradicionalnu zaštitu medija kao »javnih čuvara« i na nevladine organizacije (u ovom slučaju radilo se o udruzi) koje naziva »društvenim čuvarima«.

Társaság a Szabadságjogokért protiv Mađarske

Zahtjev br. 37374/05

Presuda Drugog vijeća Europskog suda za ljudska prava od 14. travnja 2009.

Članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Konvencija) – sloboda izražavanja

Članak 41. Konvencije – pravedna naknada

Činjenično stanje

I. Okolnosti slučaja

Podnositeljica pritužbe je udruga osnovana 1994., sa sjedištem u Budimpešti. Proklamirani cilj te udruge je promocija temeljnih prava te jačanje civilnog društva i vladavine prava u Mađarskoj. Udruga je aktivna i na području politike o drogama.

U ožujku 2004. član parlamenta (zastupnik) i drugi pojedinci podnijeli su Ustavnom sudu zahtjev za apstraktnu ocjenu ustavnosti nekih nedavnih izmjena i dopuna Kaznenog zakonika koje su se ticale određenih kaznenih djela povezanih s drogama.

Podnositeljica pritužbe je 14. rujna 2004. zatražila od Ustavnog suda pravo pristupa tužbi u rješavanju, u skladu s čl. 19. Zakona br. 63. iz 1992. o zaštiti osobnih podataka i o javnoj prirodi podataka od javnog interesa (Zakon o podacima iz 1992.). Ustavni sud je 10. studenoga 2004. odbio zahtjev, a da nije konzultirao zastupnika, s objašnjenjem da se tužba koja je u postupku rješavanja pred njim ne može davati drugima na uvid bez dopuštenja njezina podnositelja.

Podnositeljica pritužbe podnijela je 13. prosinca 2004. tužbu protiv Ustavnog suda. Zatražila je od budimpeštanskog Okružnog suda da naredi tuženome da omogući pristup tužbi, u skladu s čl. 21. (7.) Zakona o podacima iz 1992.

Ustavni sud donio je 13. prosinca 2004. odluku o ustavnosti pobijanih izmjena i dopuna Kaznenog zakonika. Sadržavala je sažetak podnesene tužbe i javno je objavljena.

Bez obzira na to što je ustavnosudski postupak već bio završio, Okružni sud odbacio je tužbu podnositeljice 24. siječnja 2005. Smatrao je, u biti, da tužba ne može biti promatrana kao »podatak« i da nemogućnost pristupa ne može biti pobijana prema Zakonu o podacima iz 1992. Na navedenu odluku Okružnog suda podnositeljica je podnijela žalbu te zatražila da joj se omogući pristup tužbi nakon brisanja osobnih podataka koje je sadržavala.

Apelacijski sud je 5. svibnja 2005. potvrdio prvostupanjsku odluku. Smatrao je da je tužba sadržavala određene »podatke«, međutim, ti su podaci bili »osobni« i nije im se smjelo pristupiti bez odobrenja autora tužbe. Takva zaštita osobnih podataka nije mogla biti povrijeđena pozivanjem na druge zakonite interese, uključujući pravo na dostupnost javnih informacija.

II. Relevantno domaće zakonodavstvo

1. Ustav Republike Mađarske

Čl. 59. »(1) ... Svatko ima pravo na ugled, privatnost doma i na zaštitu tajnosti osobnog stanja i osobnih podataka.« Čl. 61. »(1) ... Svatko ima pravo na slobodno izražavanje mišljenja i, nadalje, na pristup i distribuciju informacija od javnog interesa.«

2. Zakon br. 32. iz 1989. o Ustavnom sudu

Odjeljak 1.: »Nadležnost Ustavnog suda uključuje:

(b) naknadnu ocjenu ustavnosti zakona ...«

Odjeljak 21.: »(2) Postupak utvrđen odjeljkom 1 (b) može pokrenuti svaka osoba.«

3. Zakon o podacima iz 1992.

Odjeljak 2. (koji je u relevantno vrijeme bio na snazi): »(4) *Javne informacije*: podaci, osim osobnih podataka, koji se odnose na aktivnosti, ili podaci koje obrađuju tijela ili osobe koje provode državne ili lokalne zadaće ili druge javne dužnosti propisane zakonom.«

Odjeljak 3.: »(1) (a) Osobni podaci mogu se obrađivati ako osoba koje se tiču na to pristane ...«

Odjeljak 4.: »Osim ako je iznimka propisana zakonom, pravo na zaštitu osobnih podataka i osobna prava osobe koje se tiču ne smiju biti povrijeđena ... interesima povezanim s upravljanjem podacima, uključujući javnu prirodu (odjeljak 19.) podataka od općeg interesa.«

Odjeljak 19.: »(1) Organi ili osobe zadužene za provođenje državnih ... funkcija, unutar svoje nadležnosti ..., promicati i osigurati pravo javnosti na točno i brzo obavješćivanje.

(2) Organi navedeni u pododjeljku 1 o tome će redovito objavljivati ili na drugi način omogućiti pristup najvažnijim podacima ... koji se tiču njihovih aktivnosti. ...

(3) Oni navedeni u pododjeljku 1 osigurat će da svatko bude u mogućnosti pristupiti bilo kojim podacima od javnog interesa, osim ako su podaci zakonom proglašeni državnom ili javnom tajnom od strane nadležne vlasti ... ili ako zakon ograničava pravo javnog pristupa podacima od javnog interesa, specificirajući vrste takvih podataka, posebno s obzirom na:

- (a) interese nacionalne obrane;
- (b) interese nacionalne sigurnosti;
- (c) interese prevencije ili progona zločina;
- (d) interese državnih financija ili politike valutnog tečaja;
- (e) vanjske poslove ili odnose s međunarodnim organizacijama;
- (f) sudske postupke koji su u tijeku. ...«

Odjeljak 21.: »(1) Ako je podnositeljev zahtjev za pristup podacima od javnog interesa odbijen, on ili ona ima pravo na sudsku zaštitu.

(2) Teret dokazivanja zakonitosti i utemeljenosti odbijanja na strani je organa koji posjeduje podatke.

(3) Tužba se podnosi u roku 30 dana od obavijesti da je organ odbio tražene informacije protiv tog organa ...

(6) Sud će ove postupke rješavati u hitnom postupku.

(7) Ako sud prihvati tužbu podnositelja, izdat će odluku u kojoj će narediti organu koji posjeduje podatke da preda informaciju od javnog interesa koja je zatražena.«

III. Navodna povreda čl. 10. Konvencije

Podnositeljica je ustvrdila da su odluke mađarskih sudova u ovom slučaju predstavljale povredu njezina prava da dobije informacije od javnog interesa. Prema njezinu mišljenju, to je povreda čl. 10. Konvencije, kojeg relevantni dio glasi:

»1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. To pravo obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. ...

2. Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni ... radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprečavanja odavanja povjerljivih informacija, ...« (Paragraf 17. presude Suda.)

A. Argumenti Vlade

Vlada nije sporila da je bilo povrede prava podnositelja prema čl. 10. Konvencije. Međutim, naglasila je da je par. 2. te odredbe dopustio državama ugovornicama da ograniče to pravo u određenim okolnostima. Prema

praksi Suda, države imaju određenu slobodu procjene u određivanju je li ograničenje prava koja zaštićuje čl. 10. nužno. (Par. 18.)

Utvdila je da je Ustav prepoznao prava na slobodu izražavanja i pristupa informacijama od javnog interesa i osigurao njihovo ostvarivanje propisivanjem prema odvojenim zakonima. Mogućnost povrede tih prava, prema tome, propisana je zakonom. Zakon o podacima iz 1992. propisao je djelovanje temeljnih prava sadržanih u čl. 59. (1.) i 41. (1.) Ustava. Njegova definicija javne informacije, koja je bila na snazi do izmjena i dopuna od 1. lipnja 2005., isključivala je osobne podatke, dok je osiguravala pristup drugim vrstama podataka. U ovom slučaju, drugostupanjski je sud ustanovio da su podaci kojima je zatražen pristup osobni, budući da su sadržavali osobne podatke i mišljenja zastupnika iz kojih bi se mogli izvući zaključci o njegovoj osobnosti. Sama činjenica da je zastupnik podigao ustavnu tužbu nije se mogla smatrati pristankom da se ti podaci saznaju, budući je Ustavni sud vijećao *in camera* i u njegovoj se odluci, iako javno objavljenoj, nisu nalazili osobni podaci o onima koji su je podnijeli. Posljedično, podnositelji ustavne tužbe nisu morali uzeti u obzir mogućnost da će njihov identitet biti otkriven. (Par. 19.)

Vlada je potvrdila sudske nalaze da je rukovanje javnim podacima uređeno pravilom koje definira njihovu javnu prirodu, dok su osobni podaci uređeni pravilom samoodređenja. Prema tome, pristup podacima privatne prirode mogao bi biti ograničen na temelju toga da sadržavaju informacije kojih je čuvanje bilo esencijalno za zaštitu osobnih podataka. Kada bi zakonodavstvo učinilo ustavne tužbe i osobne podatke koje one sadržavaju dostupnima bilo kome određujući te tužbe kao javne informacije, to bi rezultiralo obeshrabrivanjem građana od započinjanja takvih postupaka. Prema tome, mišljenje je Vlade da su domaći sudovi u ovom slučaju djelovali zakonito i u skladu s Konvencijom kad su odbili pravo na pristup informacijama glede ustavne tužbe zastupnika. (Par. 20.)

Unutar Zakona o podacima iz 1992., pravo na pristup podacima od javnog interesa bilo je ograničeno pravom na zaštitu osobnih podataka. Vlada je ustrajala na tome da to ograničenje zadovoljava zahtjeve postavljene Konvencijom, na tome da je bilo propisano zakonom, da je bilo primijenjeno da bi se zaštitila prava drugih i da je bilo potrebno u demokratskom društvu. (Par. 21.)

B. Argumenti podnositeljice

Podnositeljica je od samog početka tvrdila da je mogućnost primanja i priopćivanja informacija preduvjet za slobodu izražavanja, budući da

nitko ne može formirati ili imati valjano utemeljeno mišljenje bez poznavanja relevantnih i točnih činjenica. Budući da je aktivno uključena u mađarsku politiku o drogama, odbijanje pristupa tužbi o kojoj je riječ onemogućilo je podnositeljicu da ostvari svoj cilj i da sudjeluje u javnoj raspravi o tom pitanju. Podnositeljica je tvrdila da u tome ima ulogu medija, budući da njezin rad omogućuje javnosti da otkrije te da formira mišljenje o idejama i stavu političkih vođa glede politike o drogama. Ustavni sud omeo je pokušaj podnositeljice da započne javnu raspravu u pripremnoj fazi. (Par. 22.)

Podnositeljica je nadalje ustrajala na tome da države imaju pozitivne obveze prema čl. 10. Konvencije. Budući da, u ovom slučaju, mađarske vlasti nisu morale pribaviti informacije o kojima je riječ jer su već bile raspoložive, njihova bi jedina obveza bila da ne zabrane pristup tim informacijama. Otkrivanje javnih informacija na zahtjev zapravo spada u pojam prava »primanja«, kako ga razumije čl. 10. st. 1. Ta odredba ne štiti samo one koji žele informirati druge, nego i one koji traže primanje takvih informacija. Smatrati drugačije značilo bi da sloboda izražavanja nije ništa više od zabrane cenzure, što ne bi bilo u skladu s gore spomenutim pozitivnim obvezama. (Par. 23.)

Podnositeljica je također tvrdila da je privatna sfera političara uža od privatne sfere drugih građana, budući da se oni izlažu kritici. Stoga, pristup njihovim osobnim podacima mogao bi biti potreban ako se odnosi na njihovo javno djelovanje, kao u ovom slučaju. Ako bi se prihvatilo stajalište Vlade, svi bi se podaci smatrali osobnima te bi bili isključeni od nadzora javnosti, čime bi se pojam javnih informacija učinio beznačajnim. ... (Par. 24.)

Osim toga, podnositeljica je osporavala postojanje legitimnog cilja. Ustavni sud nije nikada upitao zastupnika za dopuštenje da se objave njegovi osobni podaci sadržani u njegovoj ustavnoj tužbi. Stoga se ne može reći da je ograničenje bilo u svrhu zaštite njegovih prava. Stvarni cilj Ustavnog suda bio je da spriječi javnu diskusiju o tom pitanju. Za podnositeljicu, tajnost takve tužbe bila je alarmantna, budući da je spriječila javnost da ocijeni praksu Ustavnog suda. Međutim, čak i da se pretpostavi postojanje legitimnog cilja, ograničenje nije bilo nužno u demokratskom društvu. Širok pristup javnim informacijama u skladu je s nedavnim razvojem zaštite ljudskih prava, kao i s Rezolucijom Parlamentarne skupštine Vijeća Europe br. 1087 (1996). (Par. 25.)

C. Procjena Suda

1. Je li postojalo upletanje

Sud je javnosti dosljedno priznavao pravo da primi informacije od općeg interesa. Njegova sudska praksa u tom području razvijena je u odnosu prema slobodi tiska koji služi priopćivanju informacija i ideja o takvim pitanjima ... S tim u vezi, zahtijeva se najpažljiviji nadzor od Suda kad su mjere koje poduzimaju nacionalne vlasti sposobne odvratiti tisak, koji je jedan od »čuvara« društva, od sudjelovanja u javnoj debati o pitanjima od legitimnog javnog interesa ... čak i ako mjere samo otežavaju pristup informacijama. (Par. 26.)

U smislu interesa koji se štiti čl. 10., zakon ne smije dopustiti arbitrarno ograničenje koje može postati oblik posredne cenzure ako vlasti stvore prepreke prikupljanju podataka. Primjerice, ta aktivnost bitna je pripremna faza u novinarstvu te je svojstven i zaštićen dio slobode tiska ... Funkcija tiska uključuje i stvaranje foruma za javnu diskusiju. Međutim, ostvarenje te funkcije nije ograničeno na medije ili profesionalne novinare. U ovom slučaju, forum za javnu diskusiju pripremala je nevladina organizacija. Može se, stoga, reći da je svrha aktivnosti podnositeljice bila ključan element informirane javne diskusije. Sud je u više navrata priznao važan doprinos civilnog društva u diskusiji o javnim pitanjima. ... Podnositeljica je udruga koja je uključena u zaštitu ljudskih prava, uključujući zaštitu slobode informiranja. Može se stoga karakterizirati, poput tiska, kao društveni »čuvar«. ... Pod tim okolnostima, Sud je zadovoljan da njezine aktivnosti opravdavaju zaštitu Konvencije sličnu onoj koja se pruža tisku. (Par. 27.)

Predmet ovog spora bila je ustavnost kaznenog zakonodavstva koje se odnosilo na kaznena djela povezana s drogama. Prema mišljenju Suda, podnošenje zahtjeva za *a posteriori* apstraktnu kontrolu zakonodavstva, posebice od strane zastupnika u parlamentu, nesumnjivo jest stvar od javnog interesa. Stoga, Sud smatra da je podnositeljica bila uključena u legitimno prikupljanje informacija o pitanju od javne važnosti. Sud primjećuje da su se vlasti umiješale u pripremnu fazu tog procesa time stvorivši administrativnu prepreku. Monopol Ustavnog suda nad informacijama imao je, prema tome, značenje oblika cenzure. Nadalje, s obzirom na to da je namjera podnositeljice bila priopćiti javnosti informacije prikupljene iz ustavne tužbe o kojoj se radilo, i time pridonijeti javnoj diskusiji o zakonodavstvu koje se odnosi na kaznena djela povezana s drogama, njezino pravo na priopćivanje informacija jasno je bilo povrijeđeno. (Par. 28.)

Stoga je došlo do upletanja u prava podnositeljice zajamčena u čl. 10. st. 1. Konvencije.

2. Je li upletanje bilo opravdano

Sud ponavlja da upletanje u prava podnositeljice pod čl. 10. st. 1. krši Konvenciju ako ne zadovoljava uvjete st. 2. čl. 10. Treba se, stoga, utvrditi je li bilo »propisano zakonom«, je li poduzeto radi postizanja jednog legitimnog cilja ili više legitimnih ciljeva sadržanih u tom stavku i je li bilo »nužno u demokratskom društvu« za postizanje tih ciljeva. (Par. 30.)

a. »Propisano zakonom«

Podnositeljica je zatražila informaciju pozivajući se na Zakon o zaštiti podataka koji jamči pristup podacima od javnog interesa. Vlada je tvrdila da je relevantno zakonodavstvo pružilo dovoljnu pravnu osnovu za upletanje u pravo podnositeljice na slobodu izražavanja, dajući prednost »osobnim podacima« nad elementom javnog interesa. (Par. 31.)

Sud je zadovoljan da je upletanje bilo »propisano zakonom« u smislu čl. 10. st. 2. Konvencije. (Par. 32.)

b. Legitiman cilj

... Sud smatra da se može uzeti da je upletanje u pitanju imalo kao legitimni cilj zaštitu prava drugih, u smislu čl. 10. st. 2. Konvencije. (Par. 34.)

c. Nužno u demokratskom društvu

Sud podsjeća na samom početku da »čl. 10. ne ... dodjeljuje pojedincu pravo na pristup evidencijama koje sadržavaju informacije o njegovu osobnom stanju niti utvrđuje obvezu Vlade da saopći takvu informaciju pojedincu« ... te da »je teško izvesti iz Konvencije opće pravo na pristup administrativnim podacima i dokumentima«. ... Međutim, Sud je nedavno krenuo prema širem tumačenju pojma »sloboda primanja informacija« ... i na taj način prema priznanju prava na pristup informacijama. (Par. 35.)

U svakom slučaju, Sud primjećuje da »pravo na slobodu primanja informacija u osnovi zabranjuje Vladi da osobi ograniči primanje informacija koje joj drugi žele ili bi joj željeli priopćiti«. ... Sud smatra da se ovaj slučaj u biti odnosi na upletanje – putem cenzorskih ovlasti informacijskog monopola – u ostvarenje funkcija društvenog čuvara, poput tiska, a ne na uskratu općeg prava na pristup službenim dokumentima. S tim u vezi, može se povući usporedba s prijašnjim primjedbama Suda da preliminarne zapreke koje vlasti stvore na putu funkcijama tiska zahtijevaju najpažljiviji nadzor ... Štoviše, obveze države u stvarima slobode tiska uključuju uklanjanje prepreka ostvarenju funkcija tiska kada, u pitanjima od javnog interesa, te prepreke postoje samo zbog toga što vlasti drže informacijski monopol. Sud prema stanju stvari primjećuje da su informacije koje je

zatražila podnositeljica u ovom slučaju bile spremne i dostupne ... te da od Vlade nisu zahtijevale prikupljanje ikakvih podataka. Stoga, Sud smatra da je država imala obvezu ne sprječavati protok informacija koje je zatražila podnositeljica. (Par. 36.)

Sud zapaža da je podnositeljica na kraju zatražila informacije o ustavnoj tužbi bez osobnih podataka njezina autora. Štoviše, Sud smatra da je krajnje nevjerojatno da bi se bilo kakva veza s osobnim životom zastupnika, dakle sa zaštićenom privatnom sferom, mogla razabrati iz njegove ustavne tužbe. Istina je da je on informirao tisk da je podnio tužbu, i stoga bi njegovo mišljenje o toj javnoj stvari, u načelu, moglo biti identificirano s njegovom osobom. Međutim, Sud smatra da bi bilo pogubno za slobodu izražavanja u području politike ako bi javne ličnosti mogle cenzurirati tisk i javnu diskusiju u ime svojih prava osobnosti, tvrdeći da su njihova mišljenja o javnim stvarima povezana s njihovom osobom i da stoga predstavljaju osobne podatke koji se ne mogu razotkriti bez pristanka. Takva razmatranja ne mogu opravdati, prema mišljenju Suda, upletanje na koju se pritužba u ovom slučaju odnosi. (Par. 37.)

Sud smatra da prepreke stvorene kako bi spriječile pristup informacijama od javnog interesa mogu odvratiti one koji rade u medijima ili povezanim područjima od bavljenja tim stvarima. Kao posljedica toga može se dogoditi da oni više nisu u mogućnosti igrati vitalnu ulogu »javnih čuvara«, a njihova sposobnost pružanja točnih i pouzdanih informacija može biti izložena negativnom djelovanju. (Par. 38.)

Navedena razmatranja dovela su Sud do zaključka da se upletanje u slobodu izražavanja podnositeljice u ovom slučaju ne može smatrati nužnim u demokratskom društvu. Iz toga slijedi da je došlo do povrede čl. 10. Konvencije. (Par. 39.)

IV. Primjena čl. 41. Konvencije

Članak 41. Konvencije propisuje: »Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućuje samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.« (Par. 40.)

A. Šteta

Podnositeljica je zahtijevala 5.000 eura za nematerijalnu štetu koju je pretrpjela zbog činjenice da je ... bila onemogućena stvoriti otvorenu i

dobro informiranu javnu diskusiju o politici prema drogama i pridonijeti joj. (Par. 41.)

... Sud smatra da utvrđivanje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu za bilo kakvu nematerijalnu štetu koju je podnositeljica mogla pretrpjeti. (Par. 43.)

B. Troškovi i izdaci

Podnositelji su zatražili 5.594 eura za troškove nastale pred Sudom ... (Par. 44.)

... Sud smatra da je razumno dodijeliti iznos od 3.000 eura za troškove po svim osnovama. (par. 45.) ...

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. presuđuje da je došlo do povrede članka 10. Konvencije;
2. presuđuje da utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu za bilo kakvu nematerijalnu štetu koju je podnositeljica mogla pretrpjeti;
3. presuđuje
 - (a) da tužena država mora isplatiti, u roku tri mjeseca od dana kada presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, 3.000 eura na ime troškova i izdataka, uključujući sve poreze koji bi mogli biti zaračunani podnositeljici, koje treba pretvoriti u mađarske forinte prema tečaju važećem na dan namirenja;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na naprijed navedene iznose plaćaju obične kamate prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
4. odbija ostatak zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravičnu naknadu.

Preveli i priredili Frane Staničić i Lana Ofak***

* Frane Staničić, asistent na Katedri za upravno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Law, Faculty of Law, University of Zagreb)

** Lana Ofak, asistentica na Katedri za upravno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (assistant at the Chair of Administrative Law, Faculty of Law, University of Zagreb)